

300 ANYS DE LA VENERABLE CONGREGACIÓ DE LA MARE DE DÉU DELS DOLORS DE BESALÚ

Bartomeu Guix i Torruella

Besalú, vila històrica, que té un llegat de personatges que remonta a la prehistòria, ha arribat als nostres dies despullada de tota la grandesa que havia gaudit i se'n mostra com a una població senzilla i laboriosa. Però, els monuments que custodia, parlen clarament que fou una vila dinàmica i activa, això en quan a la vida de treball i productiva; més en quant a la capacitat de viure-la de cara als sentiments en que s'expressen les persones, ens queda un testimoni capital i que cada any és commemorat amb uns actes propis de la Diada, ens referim a la magnífica joia de la venerable Congregació dels Dolors. Car dir que les moltíssimes entitats que existien dintre la vida religiosa del poble, segons Marc Sureda, que ha estudiat a fons el segle XVIII, l'única que ha arribat a nosaltres és la Congregació dels Dolors.

Fent un record de la fundació de la Congregació, direm que set comerciants de Florència que vivien, per separat, la seva vida de pietat, sentiren la necessitat de congregar-se per viure conjuntament aquella vida devota, fundant una comunitat que amb

el pas del temps va adoptar el nom de Servites. Els frares servites es dedicaren a predicar els Dolors de la Mare de Déu i allà on hi veien un viu fervor, hi fundaven la Congregació dels Dolors, circumstància que va tenir lloc ací a Besalú l'any 1699.

El jove universitari Marc Sureda, amb motiu dels 300 anys de la fundació de la Congregació a Besalú va redactar tot el procés que va viure el segle XVIII. Nosaltres ens proposem continuar la història vivida durant els segles XIX i XX, però, no estudiant les motivacions diàries, sinó amb la visió total durant al llarg dels anys.

La vida de la Congregació consistia, i és així encara avui, en complir unes pràctiques de pietat que promulgaren els frares servites, aconsellant als congregants que les visquessin i en fessin vida durant

tota la seva existència: vivint plenament els Manaments que hem après durant la nostra catequesi, resant diàriament les set avemaries a la Verge i resar cada divendres la Corona dels Dolors. Aquesta és la norma general de pietat que hauria de practicar tot congregant.

LA JUNTA

La Congregació està dirigida per una junta que, antigament, es renovava pels fills dels que la formaven i, per tant, estava sempre subjecta a un mateix criteri.

Aquesta junta es reunia una vegada a l'any per nombrar el prior i era sempre a la diada de Reis, després de la Missa Major que se celebrava a les dotze del migdia. I tots els tràmits que durant l'any poguessin sorgir eren solventats pel secretari amb el vist i plau del corrector. A l'any 1970 es va reformar totalment la forma d'actuar de la junta i es va nombrar una junta formada per gent jove i amb un nombre de 7 membres. Aquesta junta es proposà de millorar tot el que fos possible i principalment de cara la processó ja que era l'acte més popular que sempre ha existit des de que les processons de Besalú es consensuaren en una de sola i que fou la processó de la diada dels Dolors. Evidentment es començaren a reformar l'equip dels manaies i també el dels estaferms i successivament tot el que convenia per tal de deixar la processó en l'estat actual.

La nova junta està formada per un corrector, el secretari, el tresorer, el mestre de novicis i 7 vocals, cada un dels quals té al seu control un dels actius que formen part del bagatge de la Congregació.

També convindria reformar la Junta de Senyores en 7 vocalies per tal de repartir-se les activitats que se deriven en la programació dels actes propis de la Congregació. Seria molt lloable que la junta tingués una vigència periòdica per tal de donar oportunitats a altres congregants per formar-ne part. Crec que podria ésser ideal la duració de vuit anys amb el ben entès que el 50% fos renovat als 4 anys per tal de continuar la programació estipulada, detall que potser no seria aconsellable en la Junta de Senyores.

EL PRIOR

És el personatge que, acompanyat dels comissaris, presideix els actes del Quinari i també tots els actes propis del dia dels Dolors. En un principi la forma d'elegir-lo estava supeditat en que un any fos prior un eclesiàstic i a l'any següent un laïc. Però el temps ens ha demostrat que no és possible seguir aquest ordre per manca de religiosos i actualment la junta ofereix el càrrec a un soci que estigui en condicions de fer front a les despeses que ha de suportar la festa; si bé quan el fons de la Congregació ho permet s'ha ofert el càrrec a aquell congregant que ho havia sol·licitat i que no podia fer-se càrrec del ròssec tot sol. Crec que la junta ha de buscar un altre procediment per nombrar prior i que fos assequible a qualsevol congregant que ho volgués ser. Tal vegada fora útil el sistema de seguir la llista d'antiguitat i d'aquesta manera seria donar l'oportunitat a tots els congregants per ser-ho o no acceptar-ho i es tindria ja fixa la llista a seguir.

Un altre problema per solventar és el de priora. La priora, que actualment ostenta

el càrrec per herència vitalícia de la seva mare la Sra. Montserrat del Pozo i de Ferrer, ha manifestat repetides vegades que no està bé que aquest càrrec sigui vitalici i ha demanat que hauríem de nomenar una altra priora, però la junta no s'ha atrevit a organitzar el canvi. Tal vegada fora útil que la priora fos nomenada cada any, tal com es nomena al prior, però, potser per no complicar tant les coses, podria ésser una bona solució que aquest detall es deixés a mans del prior, o sia, que el prior no solament escollís els comissaris, sinó també la priora i així es donaria l'oportunitat de que moltes dones lograrien ostentar aquest càrrec.

La priora actualment presideix la processó darrere el pas de la Mare de Déu acompanyada de les vocals de la mateixa Junta de Senyores que en aquests moments es troba sense personal per haver-se mort el gran conjunt que la formaven. L'última renovació de la junta data del 10 de març de l'any 1959. De les 21 persones que la integraven queden en vida octogenària 5 membres. La junta tenia al seu càrrec la cura de la imatge de la Mare de Déu amb tots els detalls que això suposa. La conservació de tot el material propi dels manaies, estaferms i demés accessoris adients a la Congregació. També tenia cura de la visita als malalts i als qui ho demanaven els hi portaven la capelleta que la Congregació té per aquests casos.

LA PROCESSÓ

D'antuvi direm que de totes les manifestacions religioses que es portaven a terme a Besalú és l'única que persisteix. Són comptadíssims els anys que la processó no ha sortit degut a moviments bèl·lics i comptades vegades pel mal temps. La processó que, a partir de l'any 1702, surt cada any per la diada dels Dolors té un ordre que hem anat conservant cada any. Els manaies obren el seguici solemne amb el seu pas característic. Seguidament la creu processional i parroquial seguida dels minyons de la primera comunió i comunió solemne que vesteixen vesta i porten els impropis que intervingueren en la passió i mort del Senyor. El pas vivent dels saions amb Jesús portant la creu, seguit pel pregoner de la passió, de la Verònica, de les tres Maries i del gran crucifix. Segueix el grup dels apòstols que donen pas al prior i comissaris. Ve després l'orquestra seguida del pas de la Mare de Déu dels Dolors acompanyada per la Junta de Senyores, autoritats parroquials i municipals. Els estaferms tanquen el desfilé processional al qual han donat acolliment, a banda i banda, les dones i donzelles al començament per acabar amb els homes i joves. I tot aquest conjunt queda parat a la plaça de l'Ajuntament on els apòstols, acompanyats pel conjunt musical, entonen i canten la Salve, peça magistral inspirada per a donar prestigi a aquesta diada tan peculiar i pròpia de Besalú.

Tot el conjunt respira pietat i devoció envers la Mare, motiu pel qual s'ha pogut conservar en el temps tan meravellós espectacle, elogiat per totes aquelles persones que han tingut l'oportunitat de veure-la i admirar-la. És possible que amb el temps la junta hagi d'estudiar la manera de corregir la falta d'ordre i de silenci que, principalment

a la plaça, entorpeix la dignitat del que estem fent. Amb el desig de subsanar aquest aspecte, proposo aquests suggeriments: la processó hauria de sortir de l'església de Sant Pere per la porta dels claustres, de tal forma que tots els congregants i devots estarien ja a dintre per sortir a ordenadament. Caldria anar amb un pas normal de processó i evitar les parades. La parada tradicional de la plaça origina xivarri; crec que fora bo no fer-la, i la Salve cantar-la al final de la processó que podria fer-se a dintre l'església, motiu pel qual tothom entraria no sols per sentir la Salve, sinó que també podria ésser excel·lent que el prior donés a continuació les gràcies. Seguidament el prior i comissaris, acompanyats per l'orquestra, podrien dirigir-se directament al lloc del refresc.

ELS COMISSARIS

Els comissaris són els congregants que acompanyen al prior i són 7, com 7 foren els fundadors de la Congregació i 7 com els dolors de la Mare de Déu. El prior passa els noms al secretari i aquest, per escrit, els hi comunica el nomenament. El prior sortint, o sia el de l'any passat, el mateix dia dels Dolors i després de l'ofici del migdia i acompanyat pels congregants assistents, porta el penó a casa del nou prior. Aquest, al recollir-lo, saluda a tota la comitiva i profita el moment per invitar-los a tots els actes del dia i d'una manera especial a la processó del vespre.

El prior i comissaris presideixen tots els actes propis del quinari, els de la diada i a la processó portant el penó. Acabada la processó els comissaris i assistents acompanyen al prior a casa seva i aquest, des del balcó de llur vivenda, agraeix que l'hagin acompanyat i fa una invitació generalitzada pels que vulguin acompanyar-lo al piscolabis, detall que va a càrrec del prior segons les seves possibilitats, o del contrari la junta se'n fa càrrec.

LES FESTES DE LA CONGREGACIÓ

Hi ha unes festes pròpies de la Congregació que cal conservar, i són:
La festa dels Dolors gloriosos de la Mare de Déu: 15 de setembre.
La festa de Sant Agustí, diada de la fundació de la Congregació a Besalú: 28 d'agost.
La festa dels fundadors de la Congregació: 17 de febrer.
La festa de la diada dels Dolors: varia cada any.

LA CORONA

La corona és la pregària pròpia de la Congregació i que els congregants hem de resar cada divendres, com també les set avemaries cada dia. En la diada de la professó es dona a cada congregant el rosari, anomenat corona, i a més a més un llibret on s'explica la manera de resar la corona, a més de les obligacions pròpies de cada congregant.

LA CAPELLA DELS DOLORS

El fervor i l'esperit de viure íntegrament la vida de la tercera orde dels Dolors, va aconseguir que, amb una il·lusió generalitzada, es proposessin edificar una capella, detall molt propi de la Congregació dels Dolors, recordem, per exemple, la magnífica capella de la Congregació dels Dolors de Mataró. Una vegada construïda i enriquida amb tots els accessoris corresponents: sacristia, orgue, ornaments per les celebracions, etc., hi tenen lloc tots els actes que organitzava la Congregació. Aquesta capella, igual que totes les esglésies de la vila, fou cremada. I quan, acabada la Guerra Civil, es tornà a recuperar el culte, Besalú començà pel monestir de Sant Pere. Però quan l'Administració volgué restaurar la parròquia de Sant Vicenç, exigí la demolició total de la capella per no considerar-la apta al costat del monument clàssic. I d'aquesta manera desaparegué la il·lusió dels congregants per tornar a reconstruir la seva capella.

Han passat més de seixanta anys i Besalú frueix de dues sumptuoses esglésies per celebrar-hi el culte diví. L'una segueix exercint el seu dret històric de parròquia de Sant Vicenç i l'altra ens recorda el passat gloriós d'una entitat que fou educadora de les generacions besaluenques i propulsora del cant gregorià: els monjos de Sant Benet. Aquests frares l'any 1925 marxaren de Besalú per anar a Encalcat (França) i deixaren el temple i el convent buits; però la parròquia, per no quedar una església tancada, hi celebra el culte cada cap de setmana.

Aleshores pregunto, per donar plena vida a l'església de Sant Pere, estaria bé que els congregants demanéssim que Sant Pere fos la capella dels congregants, on hi podríem celebrar tots els actes que organitza la Congregació. La imatge que passem el dia dels Dolors podria presidir les nostres assemblees, posada al centre de la girola i a cada costat, simètricament, els quadres dels Dolors. Crec que seria una bona idea. Els congregants tenen la paraula.

L'ASSEMBLEA

La nostra Congregació ha estat dirigida per una junta que no ha fet altra cosa que conservar i millorar la tradició rebuda. Crec que fóra hora de propulsar un ens en el qual tots el congregants s'hi sentissin vinculats amb vot i veu. L'assemblea fóra el mitjà de participació de tots els congregants en la vida col·lectiva de la Congregació. Anualment la junta hauria de convocar-la per programar els actes del nou any.

L'assemblea aprova o desaprova aquells acords que pugui prendre la junta i d'aquesta manera no hi cap mai el dubte de si l'acord està bé o malament. Per exemple, Besalú ha eixamplat el seu veïnat amb nous carrers i nous barris. Si la junta creu que caldria variar de tant en tant el curs de la processó, amb l'aprovació de l'assemblea queda tot resolt i ja no hi caben crítiques negatives, doncs en l'assemblea tots els congregants hi tenen vot i veu. Si la junta determina que el nomenament del prior, d'ara en endavant, es faci per llista d'antiguitat, o la forma de nomenar priora o qualsevol altre acord que pugui interessar, si l'assemblea ho aprova no hi ha volta de full. És per

tant un ajut eficaç per la junta que no hi tindrà mai el dubte de si ho ha fet bé o malament. L'assemblea convindria convocar-la el mes de gener per tal de confirmar la programació de les festes i actes de l'any en curs.

EL PROGRAMA

El programa ha estat i és una eina indispensable per posar en coneixement dels congregants tot el que pugui ésser d'interés general. Potser el defecte que té actualment és que és molt repetitiu. Seria bo que fos un vincle de comunicació entre la gran família congreganta. Molts detalls que hem sentit al llegir les actes serien més pròpies d'un resum d'activitats durant l'any i publicat en el programa, ja que l'acta és un detall propi de les reunions de la junta per poder actuar com cal.

Seria molt d'agrair per part dels congregants que anualment hi hagués una assemblea en la qual els socis tindrien vot i veu per manifestar els seus suggeriments, detalls que després podrien publicar-se en el programa. En l'assemblea quedaria ben justificada l'elecció de prior per ordre d'antiguitat, detall que dóna a cada congregant la igualtat d'oportunitats i que tots, més o menys, podrien saber quan tindran l'oportunitat de decidir si accepten o no el càrrec de prior.

Crec que també fóra molt interessant l'obtenció d'un nou pas de la Verge: la Soledad. Imatge que podrien portar les donzelles i la processó quedaria més completa. Potser aleshores hi hauria qui sentiria la necessitat de vestir l'hàbit dels Dolors i donar un toc més de pietat a l'acte de la processó, ... processó que també hauria de canviar de tant en tant en el seu curs segons el prior que la presidís.

També s'ha de tenir en compte què es fa si la processó, degut al mal temps, no pot sortir. Doncs es podria fer la cerimònia dintre l'església cantant la Salve per part dels apòstols i el prior podria donar les gràcies i sortir tots junts al lloc on s'ha de fer el pisolabis acompanyats per la mateixa orquestra.

Crec que la Congregació ha d'ésser una família unida pel nostre afecte vers la Mare i com a bons fills hem de celebrar tot el bo que ajuda als nostres germans, com també sentir tot el que perjudica o entristeix als mateixos. Doncs el programa ens pot comunicar tots els detalls que ocasionen els alts i baixos de qualsevol congregant. Era molt confortable pels malalts la visita que els feia la capelleta dels Dolors, doncs l'experiència ens ensenya que els congregants, quan pateixen alguna malaltia, acostumen a encomanar-se més assiduament a la Mare i sabem d'algun que resa diàriament la corona.

Cal cuidar el noviciat format per aspirants i que hi passen un any abans no professen. Seria molt edificant que se'ls informés detalladament sobre els seus deures com a congregants: l'assistència a la corona els divendres o resar-la a casa seva com també les set avemaries diàries. Cal recordar que els congregants hem de viure els manaments, practicar-los i així aconseguirem viure tranquils i serem capaços d'encomanar la nostra alegria a les persones amb les quals estem vivint.